

Ověření kritických míst analytického postupu při analýze vzorku stavebního materiálu na obsah PAH

Pavel Bernáth, Jan Leníček, Martin Kováč ZU UL

Petr Kohout, Forsapi s.r.o.

Profesní seminář

Manažerů vzorkování odpadů,

který se koná dne 5. června 2014

V areálu ČOV Brno - Modřice, akciové společnosti
Brněnské vodárny a kanalizace, Chrlická 552,
664 42 Modřice

<http://www.bvk.cz/o-spolecnosti/odvadeni-a-cistení-odpadnich-vod/cov-brno-modrice/>

Seminář je zaměřen na trénink vzorkování kalů z čištění odpadních vod pro účely dalšího nakládání s nimi a pro nácvik technik odběru a úpravy terénního vzorku pro přípravu laboratorního vzorku.

Seminář je určen pro manažery vzorkování (MVO), vzorkaře a hodnotitele odpadů (VHO), pověřené osoby k hodnocení nebezpečných vlastností odpadu a další osoby zabývající se touto problematikou.

Trenéři:

Ing. Milena Veverková, UNIVERZA – SoP, s.r.o.

Ing. Pavel Bernáth, ZÚ se sídlem v Ústí n. Labem

RNDr. Petr Kohout, Forsapi s.r.o.

Ing. Zdeněk Veverka, UNIVERZA-SoP, s.r.o.

Raspenava 2012

Cílem školicího semináře bylo zhodnotit různé druhy postupů odběru vzorku z uměle připravené hromady stavební suti a zjistit, zda-li byl překročen LL pro PAU pro uložení na povrch terénu..

Testování vlivu terénní úpravy vzorku stavebního materiálu na analytické výsledky stanovení v sušině,
Kohout P., Veverka, Z., Bernáth P.

<http://www.forsapi.cz/download>

Raspenava 2012

Raspenava 2012

Vzorek – část odpadu vybraná z jeho většího množství

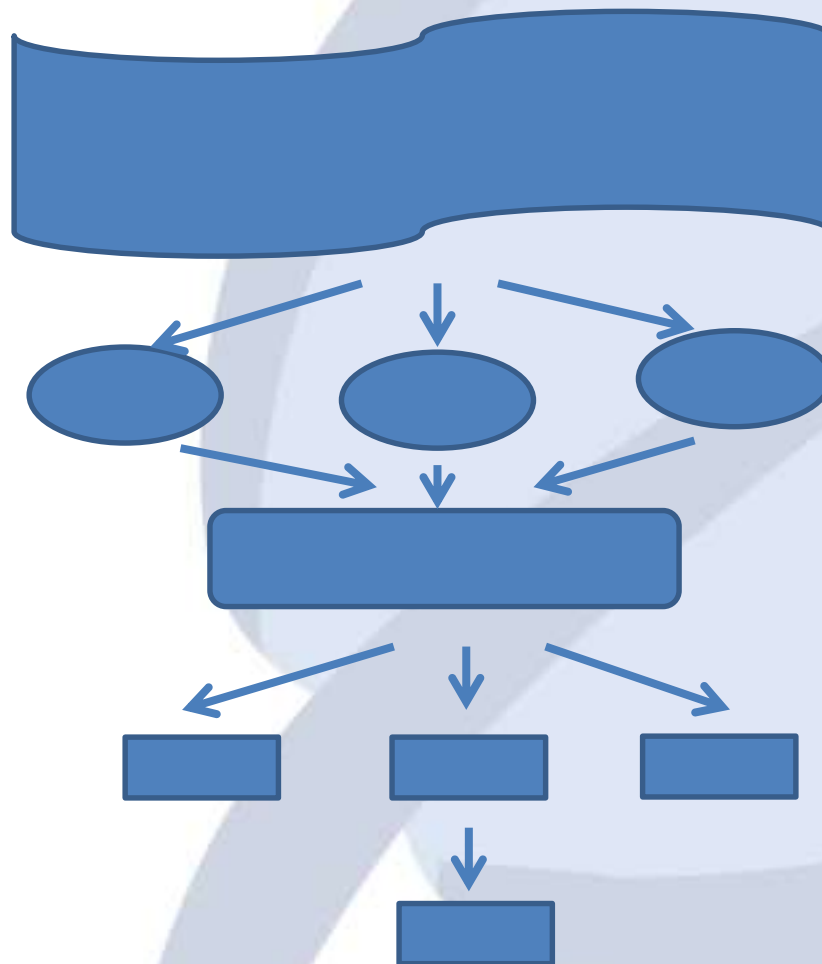
Vzorkovaný soubor

Dílčí vzorky

Směsný vzorek (terénní vz.)

Podvzorky

Laboratorní vzorek

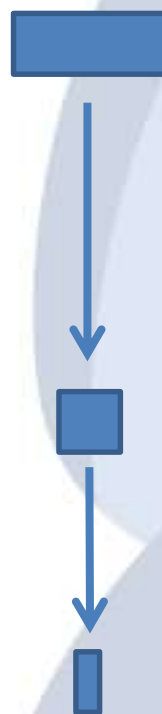
Laboratorní vzorek

vzorek předaný do laboratoře nebo v ní přijatý

Laboratorní vzorek

Zkušební vzorek (anal. vzorek)

Zkušební podíl (anal. podíl)

Označení vzorku	Σ PAU [mg/kg]									
	Dodané laboratorní vzorky (v terénu zmenšeno pod 10 mm)					Vzorky upravené v laboratoři (velikost pod 1mm)				
	L a b o r a t o ř					L a b o r a t o ř				
	L1	L2	L3	L1	L2	L3	L1	L2	L3	
A2	22,6	9,1	7,2	13,2	18,9	7,31	9,54	6,62	6,22	
C3	7,2	24,3	138	26,8	15,9	7,1	8,1	13	8,4	

Dotazník

- **Velikost frakce** použité k analýze (mm)
- **% vody** v analyzovaném vzorku:
- **Navážka vzorku** pro analýzu (zkušební podíl):
- Způsob transportu a uchovávání vzorku, použité vzorkovnice, místo a podmínky skladování:
- **Extrakční činidlo** (polární, nepolární, směsné):
- **Způsob extrakce**- (třepání, ultrasonická extrakce, Soxhlet, popřípadě jiné):
- Způsob zakoncentrování extraktů na jak velký zbytkový objem (RVO, odpaření):
- Zda nebyly extrakty odpařeny k suchu a použitý postup při převádění do jiného solventu:
- **Čištění extraktů** (bez čištění, sloupcová chromatografie, L/L extrakce atd.):
- Finální objem extraktu před analýzou, použitý solvent:
- Standardy použité pro kalibraci, koncentrační rozsah, použitý solvent:
- **Analytická koncovka** (HPLC UV, HPLC-FLU, GC, GC-MS):
- Nastavené parametry přístroje, podmínky analýzy:
- **Způsob kalibrace** (externí kalibrace, vnitřní standard, standardní přídavek):
- Prokázané analyty a **výtěžnosti použité metody pro jednotlivé analyty**:
- Počet analýz jednotlivých frakcí:
- **Opakovatelnost** použité metody pro jednotlivé analyty v každé frakci:
- Meze stanovitelnosti pro jednotlivé analyty:
- Lineární rozsah koncentrací pro jednotlivé analyty:

Laboratoř	I.	II.	III.
Navážka vzorku	10 g	20 g	1-2 g
Frakce	< 4 mm	neuvedeno	jemná frakce
%vody	0,5-0.9%	4-9%	0.5-8.2 %
Extrakce	mikrovlnná extr. nebo soxhlet	třepáním	mikrovlnná extr.
Extr. činidlo	hexan-aceton 1:1	aceton	hexan-aceton 2:1
Čištění extraktů	sloupcová chromatografie	nečištěno	nečištěno
Anal. koncovka	GC-MS	HPLC-FLU	HPLC-FLU
Kalibrace	externí kalibrace deuterované PAH korigováno na výtěžnost	externí kalibrace	externí kalibrace
RSD	< 9%	-	-
Výtěžnost	-	Odhad 92%	39-131 %

Ukládání na povrch terénu řeší vyhláška č. 294/2005 Sb.

Referenční analytické metody pro stanovení jednotlivých ukazatelů jsou stanoveny v příloze č. 12.

Schlammuntersuchung - Schlamm und Sedimente (Gruppe S) - Teil 23: Bestimmung von 15 polycyclischen aromatischen Kohlenwasserstoffen (PAK) durch Hochleistungs-Flüssigkeitschromatographie (HPLC) und Fluoreszenzdetektion (S 23)

(Draft standard) DIN ISO 18287 Bodenbeschaffenheit - Bestimmung der polycyclischen aromatischen Kohlenwasserstoffe (PAK) - Gaschromatographisches Verfahren mit Nachweis durch Massenspektrometrie (GC-MS) (ISO/DIS 18287:2003)

ISO 13877 Soil quality - Determination of polynuclear aromatic hydrocarbons - Method using high-performance liquid chromatography

DIN ISO 13877 Bodenbeschaffenheit - Bestimmung von polycyclischen aromatischen Kohlenwasserstoffen - Hochleistungs-Flüssigkeitschromatographie-(HPLC-)Verfahren (ISO 13877:1998)

TNV 75 8055 Charakterizace kalů - Stanovení vybraných polycyklických aromatických uhlovodíků (PAU) metodou HPLC s fluorescenční detekcí

Limit **6mg/kg sušiny** je pro:

Σ PAU₁₂ - polycyklické aromatické uhlovodíky (suma antracenu, benzo(a)antracenu, benzo(a)pyrenu, benzo(b)fluoranthenu, benzo(ghi)perylenu, benzo(k)fluoranthenu, fluoranthenu, fenanthrenu, chrysenu, indeno(1,2,3-cd)pyrenu, naftalenu a pyrenu)

ČESKÁ TECHNICKÁ NORMA

ICS 13.030.01; 71.040.50 Leden 2009

Charakterizace odpadů – Stanovení polycyklických aromatických uhlovodíků (PAH) v odpadech plynovou chromatografií s hmotnostním spektrometrem (GC/MS)

ČSN
EN 15527
83 8029

Characterization of waste – Determination of polycyclic aromatic hydrocarbons (PAH) in waste using gas chromatography mass spectrometry (GC/MS)

Caractérisation des déchets – Dosage des hydrocarbures aromatiques polycycliques (HAP) dans les déchets par chromatographie en phase gazeuse/spectrométrie de masse (GC/SM)

Charakterisierung von Abfällen – Bestimmung von polycyclischen aromatischen Kohlenwasserstoffen (PAK) in Abfall mittels Gaschromatographie-Massenspektrometrie (GC/MS)

Tato norma je českou verzí evropské normy EN 15527:2008. Překlad byl zajištěn Českým normalizačním institutem. Má stejný status jako oficiální verze.

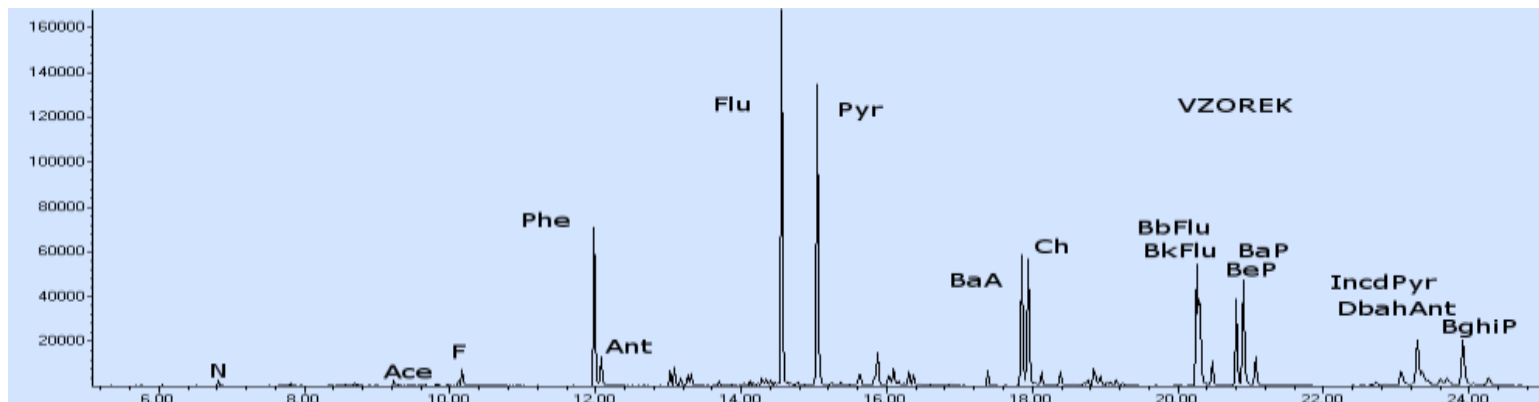
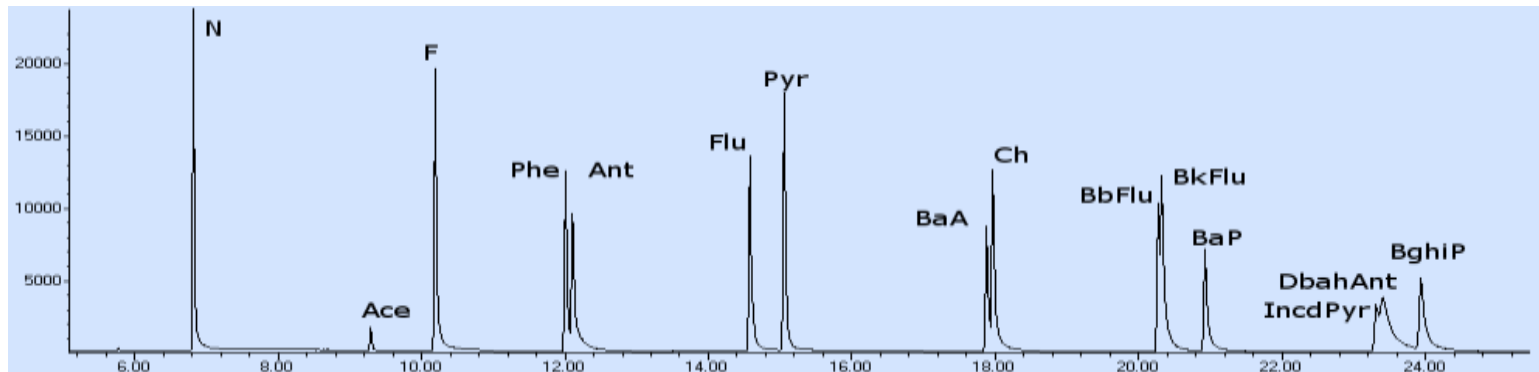
This standard is the Czech version of the European Standard EN 15527:2008. It was translated by Czech Standards Institute. It has the same status as the official version.

EPA 16 PAU

naftalen, NAP (NA)	acenaftylen, ACL
acenaften, ACE	fluoren, FLE (FL)
fenantren PHE	antracen, ANT (AN)
fluoranten, FLU (FA)	pyren, PYR (PY)
benz(a)antracen, BaA	chrysen, CHR
benzo(b)fluoranten, BpF (BbFA)	benzo(k)fluoranten, BkF (BkFA)
benzo(a)pyren, BaP	indeno(123cd)pyren, IP
dibenz(ah)antracen, DBA (DBahA)	benzo(ghi)perylene, BPE (BghiP)

GC-MS chromatogram PAH

ČSN EN 15527 Stanovení PAU....

Předúprava je popsána v ČSN EN 15002

dezintegrace částic – drcení, mletí

pro „reprezentativnost“ zkušebního podílu je zásadní velikost částic vzhledem k jejímu množství

Empirické pravidlo

Pro odhad minimálního množství spíše homogenního (pod)vzorku s částicemi vysoké hustoty (např. písek), je dáno tímto vztahem:

$$\text{Hmotnost (kg)} = 0,06 \cdot \text{maximální rozměr částic (mm)}$$

Pro dosti homogenní druhy odpadu a malá množství (pod)vzorku bylo prokázáno, že lze aplikovat toto pravidlo obzvlášť na vzorky s velikostí zrna menší než 1 cm.

Minimální množství vzorku, M_{sam} v g

D_{95} = 4 cm	D_{95} = 1 cm	D_{95} = 0,4 cm	D_{95} = 0,2 cm	D_{95} = 0,1 cm	$D_{95} = 0,02$ cm
2 400	600	240	120	60	12

Čištění extraktu

Mělo by být povinné – sloupcová chromatografie

U.S. EPA Method 3600 Cleanup

U.S. EPA Method 3620 Florisil Cleanup

U.S. EPA Method 3630C Silica Gel Cleanup

U.S. EPA Method 3640 Gel-Permeation

U.S. EPA Method 3660B Sulfur Cleanup

Sušení vzorku

Sjednotit sušení před síťovou analýzou a stanovení vlhkosti v analyzovaném vzorku

Porovnáme dvě varianty

1) Rozetření vzorku s bezvodým síranem sodným a extrakce nepolárním extrakčním činidlem (n-hexan).

2) Extrakce směsným činidlem aceton-hexan

Velikost částic

- 1) 1,000 - 0,500 mm
- 2) 0,500 - 0,250 mm
- 3) 0,250 - 0,125 mm
- 4) 0,125 - 0,000 mm,

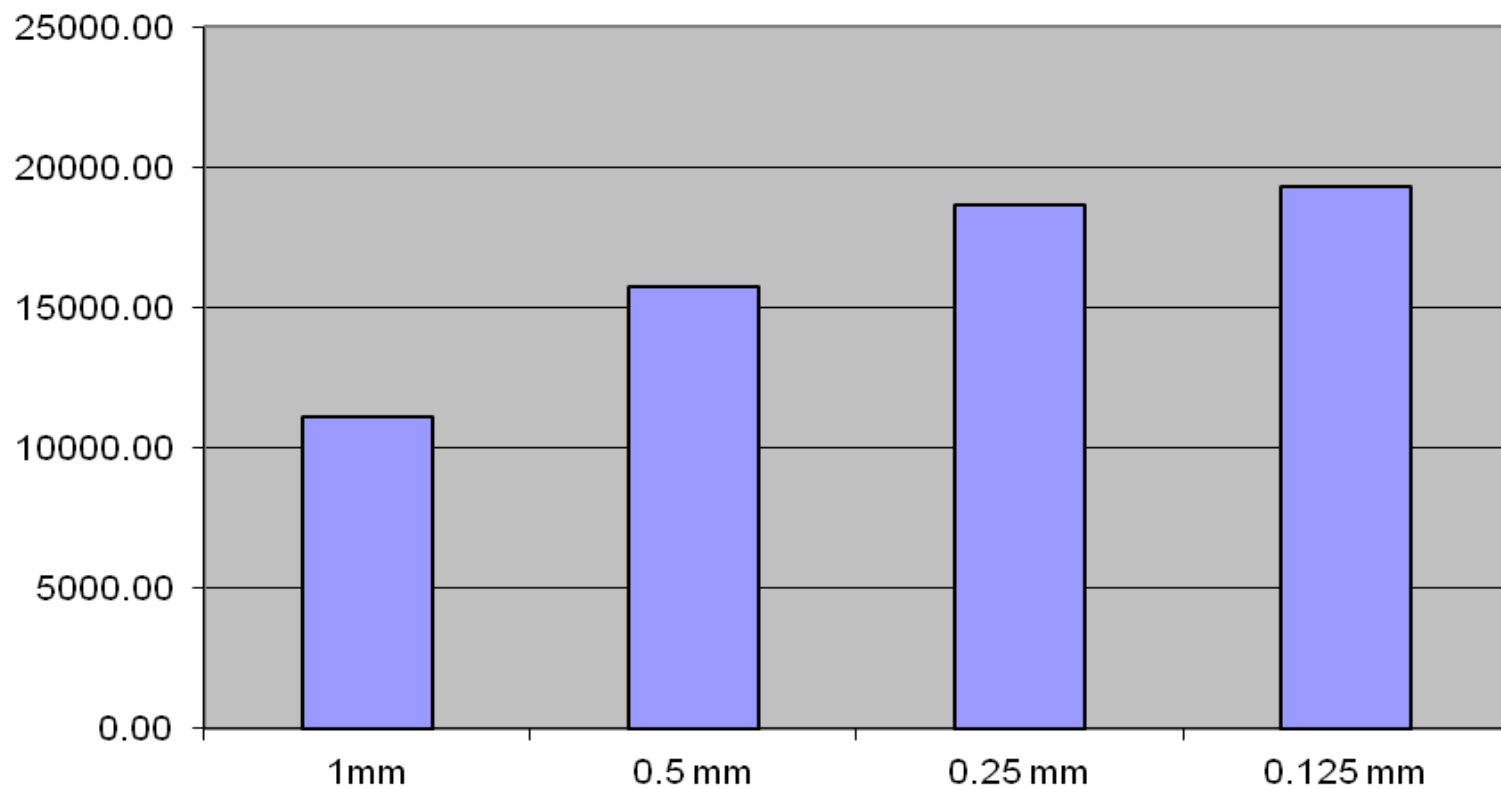
- Navážka o velikosti 1,0 g byla 2x extrahována 15 ml směsí methanol/dichlormethan (7:93) v ultrazvukové lázni po dobu 20 minut. Oba extrakty byly spojeny, bylo přidáno 30 ml směsí diethyleter/hexan (1:9) a 3,0 ml cyklohexanu. Roztok byl zahuštěn na rotační vakuové odparce na objem 1,0 ml. Jako vnitřní standard byl použit směsný standard deuterovaných PAHs o koncentraci 1 µg/g vzorku (prioritní polutanty dle EPA).
- Roztok vzorku byl analyzován metodou plynové chromatografie s hmotnostní detekcí. Pro výpočet byl nakonec zvolen vnitřní standard PAHs s obsahem všech sledovaných polycyklických aromatických uhlovodíků.
- Stanoveno bylo 13 tří- a vícejaderných PAH. Nižší než tříjaderné PAHs nebyly ve vzorcích prokázány.

Tab. 1: Výsledky analýz PAHs jednotlivých frakcí z terénního síťování

Analyt	Jednotky	Zrnitost (frakce)			
		1mm	0,5 mm	0,25 mm	0,125 mm
Phe	ng/g	872	1433	1805	1443
A	ng/g	207	328	396	334
Flu	ng/g	1773	2686	3263	3352
Py	ng/g	1564	2257	2834	2881
BaA	ng/g	792	1120	1238	1385
Ch	ng/g	903	1302	1507	1705
BbFlu	ng/g	777	1116	1279	1351
BkFlu	ng/g	698	1005	1158	1342
BeP	ng/g	764	941	1077	1138
BaP	ng/g	881	1173	1353	1439
IncdP	ng/g	850	1081	1246	1350
DbahA	ng/g	249	267	281	288
BghiP	ng/g	790	1005	1219	1312
Σ PAHs	ng/g	11 119	15 714	18 657	19 320

Σ PAHs [ng/g] v jednotlivých frakci - terén

[ng/g]

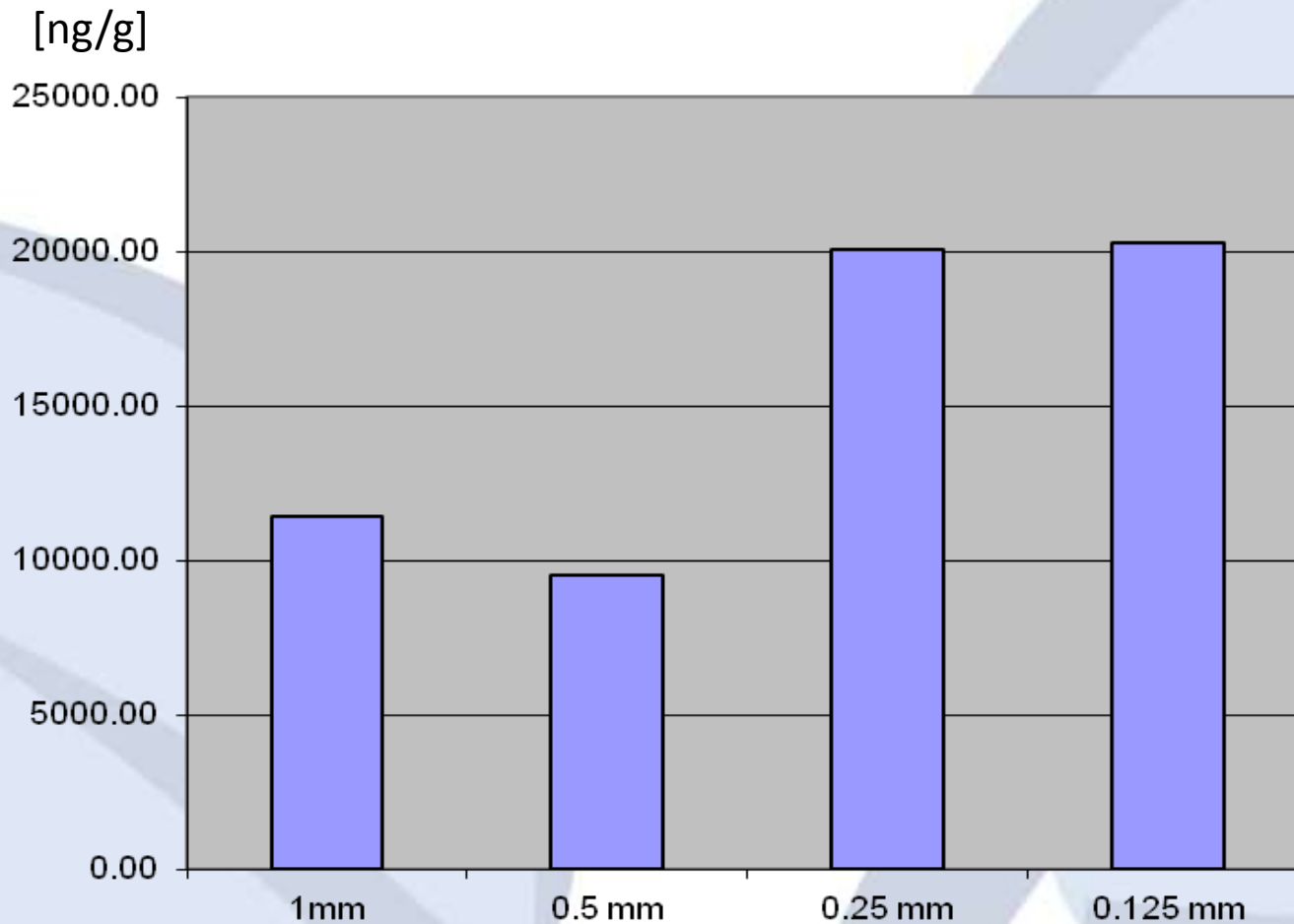

Tab. 2: Výsledky analýz PAHs jednotlivých frakcí z laboratorní úpravy vzorku

Analyt	Jednotky	Zrnitost (frakce)			
		1mm	0,5 mm	0,25 mm	0,125 mm
Phe	ng/g	640	623	2169	2118
A	ng/g	408	313	744	647
Flu	ng/g	1897	1350	3325	3630
Py	ng/g	1645	1231	2954	3070
BaA	ng/g	1115	884	1680	1586
Ch	ng/g	1028	848	1581	1648
BbFlu	ng/g	780	719	1347	1369
BkFlu	ng/g	778	677	1230	1226
BeP	ng/g	685	613	1069	1117
BaP	ng/g	844	739	1410	1350
IncdP	ng/g	637	595	1097	1095
DbahA	ng/g	330	316	419	416
BghiP	ng/g	606	586	1022	999
Σ PAHs	ng/g	11 392	9 496	20 047	20 270

Σ PAHs [ng/g] v jednotlivých frakcích - laboratoř

Závěr

- Při shodném způsobu zpracování vzorku bylo dosaženo u materiálu rozšířovaného na místě a nadsítného podrceného a rozšířovaného v laboratoři shodných výsledků v rozmezí preciznosti metody.
- Nalezené množství PAHs ve vzorku, resp. celkové extrahované množství PAHs závisí na zrnitosti, přičemž s klesající velikostí zrn celkové extrahované množství PAHs v souladu s naším očekáváním roste.
- Množství PAHs extrahované z materiálu zrnitosti 0,250 – 0,125 mm a $\leq 0,125$ mm je téměř srovnatelné a proto lze předběžně považovat pro analýzy PAHs v směsném stavebním odpadu při navážce 1 g jako dostatečnou velikost zrna $\leq 0,250$ mm.

• Domníváme se, že pro správné posouzení odpadu bude nutno sjednotit metodiky a zaměřit se především na přípravu vzorku k analýze (homogenizace, obsah vody, zrnitostní frakce a její množství použité k analýze) ale pravděpodobně i na použitý analytický postup (extrakce, čištění extraktu, analytická koncovka) a vzhledem k možné nehomogenitě síťovaného vzorku i počet analýz.

Děkujeme za pozornost

